

1V Opiniepanel **Rapport**

Petra Klapwijk
5 november 2020

Onderzoek schoolleiders: Problemen en achterstanden op scholen in coronatijd

Samenvatting

Driekwart schoolleiders en leraren signaleren leerachterstanden door corona

Driekwart van de schoolleiders en leraren signaleert een leerachterstand bij leerlingen als gevolg van de coronacrisis. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag. Ook hebben leerlingen en leraren het mentaal zwaar op school.

EenVandaag ondervroeg ruim 700 schoolleiders en leraren in het basisonderwijs en 500 in het voortgezet onderwijs. Zeven van de tien zien in meerdere of mindere mate achterstanden op hun basisschool. Volgens bijna een kwart (23 procent) gaat het om het grootste deel van hun leerlingen. Op de middelbare school is het probleem nog wat groter. Hier zien acht van de tien ondervraagden een merkbare leerachterstand. Drie van de tien zeggen dat dit voor de meeste scholieren op hun school geldt.

Kwetsbare leerlingen de dupe

Met name de meest kwetsbare leerlingen hebben achterstanden opgelopen. Het gaat dan om leerlingen die normaal al wat moeilijker meekomen: kinderen die echt hulp nodig hebben om de stof goed te begrijpen en bij het digitale thuisonderwijs weinig begeleiding krijgen, bijvoorbeeld omdat hun ouders weg zijn om te werken, of omdat ze een taalachterstand hebben. Leraren en schoolleiders werken hard om de verloren tijd juist voor deze groep in te halen. Bijvoorbeeld met extra huiswerk, bijlessen en onderwijs in de vakantie.

Ook kinderen in de groepen 3 en 4 zijn kwetsbaar volgens de deelnemers. Hier wordt een start gemaakt met basisvakken als lezen en rekenen. Een leraar schrijft: "Lezen is voor veel kinderen nieuw. Het is moeilijk om dat alleen thuis achter je laptop te leren." Sommigen scholen vrezen blijvende problemen als de basis niet op orde is, en kiezen er daarom voor om het accent vooral op de belangrijkste lesstof te leggen.

Samenvatting

Zijn achterstanden nog in te halen?

De meeste deelnemende scholen verwachten dat het wel gaat lukken om de achterstanden in de loop van komend schooljaar weg te werken. Op de basisschool heeft tweederde van de leraren (65 procent) daar wel vertrouwen in. "Kinderen zijn flexibel, ze willen graag iets leren en daar voor werken", zegt een lerares.

Ook op de middelbare school overheerst het optimisme (57 procent). Maar, zeggen ze er nadrukkelijk bij: het hangt er wel vanaf wat het virus gaat doen. Hoe normaler het onderwijs de komende maanden, des te beter lukt het om een inhaalslag te maken.

Lerarentekort door corona

Een derde ziet het somberder in met de leerachterstanden. Op de basisschool denkt 33 procent dat ze die dit schooljaar bij de meeste leerlingen niet meer kunnen inhalen. In het voortgezet onderwijs gaat het om 37 procent.

Ze worstelen nu al met lerarentekorten door corona. Ook vrezen zij dat ze binnenkort weer moeten overstappen op meer digitaal onderwijs en dat daardoor weer nieuwe achterstanden zullen ontstaan.

'Juf, wanneer is corona weer afgelopen?'

Door de coronacrisis zitten veel kinderen minder goed in hun vel, en dat helpt niet mee bij hun leerprestaties. Bijna de helft (46 procent) van de leraren signaleert een negatieve invloed heeft op het welzijn van de kinderen in het basisonderwijs.

Ze missen de duidelijke structuur van een schooldag en het spelen met hun vriendjes. Ook zijn ze teleurgesteld dat uitjes, feestjes, en Sint Maarten niet kunnen doorgaan. Een lerares schrijft: "De meest gestelde vraag is: 'juf, wanneer is corona weer afgelopen? Dan kan ik mijn verjaardag vieren.'" Die onrust en onzekerheid nemen ze mee naar school.

Samenvatting

Mentale problemen grootst bij pubers

Pubers worden somber

In het voortgezet onderwijs ligt dit cijfer nog hoger: 58 procent ziet dat hun leerlingen zich over het algemeen minder goed voelen. Juist voor tieners zijn sociale contacten ontzettend belangrijk, zeggen veel deelnemers. Pubers leven graag samen en leren graag samen, alleen worden ze somber.

Digitaal onderwijs doet ze daarom geen goed, zeggen veel docenten: "Thuis bladeren ze een beetje door de stof op hun bed. Maar het komt niet echt binnen. Ze hebben de interactie op school keihard nodig." Ze zijn blij dat ze weer naar school kunnen, maar het kost ze na maanden thuiszitten wel moeite om er weer in te komen en ze hebben vaker een kort lontje.

Werkdruk hoger door corona

Ook een deel van de leraren heeft het mentaal zwaar met de gevolgen van de coronacrisis op school. Dat geldt voor een derde van de basisschoollerares (37 procent) en tweederde van die op de middelbare school (64 procent). De werkdruk was op veel scholen al hoog door lerarentekorten en die wordt nu nog hoger door corona.

Daar komt de angst voor het virus nog bij. Vooral op de middelbare school voelen leraren zich niet veilig (53 procent) omdat ze bang zijn besmet te worden door de (oudere) leerlingen.

Sluiten middelbare school kiezen tussen twee kwaden

Ondanks de hoge werkdruk zien de meeste ondervraagde basisschoollerares (66 procent) het liefst dat hun school open blijft. Dat jonge kinderen op school beter leren dan thuis geeft voor hen de doorslag. Op middelbare scholen ligt dat anders en is het beeld verdeeld.

Samenvatting

De ene helft van de leraren (45 procent) wil de school open houden in het belang van de leerlingen. De andere helft (45 procent) maakt zich vooral zorgen om zelf besmet te raken en ziet de scholen in de huidige corona situatie liever dicht gaan. "Het is kiezen tussen twee kwaden", verzucht een docent. "We doen het nooit goed."

Samenvatting

Van een 6,3 naar een 3,5 gemiddeld: leerachterstanden op middelbare scholen dramatisch door corona

⁸Dramatisch, echt dramatisch⁹, noemt Pieter Roelofs, directeur van het Clusiuscollege Amsterdam de cijfers van de toetsweek. Hij vreest dat de achterstand die leerlingen hebben opgelopen niet meer op tijd kan worden ingehaald voor de eindexamens.

De coronacrisis en de lockdown voor de zomer hebben een grote impact gehad op de schoolprestaties van scholieren. Leerlingen van het Clusiuscollege, een vmbo-school met zo'n 350 leerlingen, hebben achterstanden bij vakken als wiskunde, Nederlands, scheikunde, natuurkunde. "Ik hoorde een docent die voor biologie dezelfde norm als andere jaren had aangehouden. Normaal scoren ze dan een 6,3 gemiddeld. Bij de toetsweek van vorige week was dat een 3,5."

Vrees voor de eindexamens

Ook bij de praktijkvakken zijn de achterstanden groot. "We zijn een groene school en hebben vakken als Plant en Dier, daarvoor geven we praktijklessen. Het zijn allemaal vakken waar leerlingen de vaardigheden thuis niet van kunnen oefenen. We kunnen eigenlijk niks met de cijfers die we nu aan leerlingen geven. Ze hebben de stof niet aangeboden gekregen, of zijn met hun hoofd met heel andere dingen bezig."

Roelofs vreest voor de eindexamens. Volgens hem is het onder de huidige omstandigheden onmogelijk om de achterstanden op tijd weg te werken. "We proberen zoveel mogelijk extra lessen en begeleiding te geven, maar het is dweilen met de kraan open."

Samenvatting

Kwart meer leerlingen heeft ondersteuning nodig

Ook het welzijn van leerlingen heeft door corona een klap gekregen. Het zorgteam van de school krijgt steeds meer hulpvragen van scholieren die kampen met depressie, eenzaamheid en stress. "Normaal heeft 50 procent van de leerlingen extra ondersteuning nodig. Door corona komt er nog een kwart bovenop", vertelt Mariska de Haan, zorgcoördinator van het Clusiuscollege. "Je moet je voorstellen dat leerlingen met broers, zussen en ouders thuiszitten in een hele kleine ruimte. Dat levert gewoon heel veel stress op."

Volgens De Haan vrezen scholieren dat familieleden corona krijgen en zijn ze bang dat ze weer thuis komen te zitten, waardoor ze nog meer achterstanden krijgen op school. Of dat ze hun vrienden verliezen en geen sociale contacten meer hebben. Daardoor zitten ze meer op sociale media, waar weer problemen kunnen ontstaan door online pesten. De school heeft extra mankracht ingezet om deze grotere hulpvraag het hoofd te bieden. Zo zetten ze een dag extra in de week een begeleider passend onderwijs in.

'Sportdag of excursie? Dat doen we maar even niet'

Maar deze extra lessen en begeleiding kosten geld. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap maakte voor de zomer 244 miljoen euro beschikbaar om achterstanden in het onderwijs in te lopen. Begin oktober kwam daar nog 38 miljoen euro bij.

Het Clusiuscollege krijgt 50.000 euro uit dit potje, maar dat is niet genoeg. "Deze subsidie is leuk, maar daar red ik het bij lange na niet mee. Iedere klas krijgt drie extra lessen per week. Dat komt neer op anderhalve baan extra. We moeten daarom keuzes maken. De sportdag? Dan maar niet, dat kost geld. Ook excursies gaan niet door. Leuke dingen moeten we echt achterwege laten, want we hollen achter de achterstanden aan", vertelt Roelofs.

Examens aanpassen aan achterstanden

Examens aanpassen

Roelofs pleit voor een aanpassing van de eindexamens. "Omdat niet alle lesstof aan bod is gekomen, moet ook niet alle stof getoetst worden. Haal bepaalde onderwerpen uit de examens. Dan hoef je deze onderwerpen ook niet meer aan te bieden, waardoor we meer tijd overhouden om andere onderwerpen te behandelen die wel in het examen voorkomen."

Maar ook dat is niet zonder moeilijkheden, want de problemen verschillen per school. Er zijn scholen die ook na de zomer enkele weken dicht zijn geweest vanwege een corona-uitbraak. De leerlingen op deze scholen hebben nog meer achterstand opgelopen dan andere scholen, vreest Roelofs. "Dat betekent dat de niveaus per school enorm kunnen verschillen. Dus het ministerie moet heel snel bepalen welke onderwerpen uit de examens gehaald worden. Dan hoef je als school die thema's niet meer te behandelen en hou je meer tijd over voor andere onderwerpen die wel getoetst worden."

Vragenlijst en uitslagen

Het onderzoek is ingevuld door 537 schoolleiders, 427 uit het basisonderwijs en 110 uit het voortgezet onderwijs. Hier volgen de vragen en de uitslagen, uitgesplitst naar schooltype.

Onderzoek over de invloed van corona op uw school

Voor een item in het actualiteitenprogramma EenVandaag zijn we benieuwd hoe scholen omgaan met de uitbraak van de coronacrisis en de gevolgen daarvan voor het onderwijs. Dit onderzoek is bedoeld voor schoolleiders in het regulier basisonderwijs, speciaal onderwijs, regulier voortgezet onderwijs of voortgezet speciaal onderwijs.

Op welk type onderwijs bent u werkzaam?

Als u op meerdere scholen werkzaam bent, kies dan de school waar u de meeste uren werkt.

Regulier basisonderwijs 396

Speciaal basis onderwijs 31

Regulier voortgezet onderwijs 74

Voortgezet speciaal onderwijs 36

Invallers vinden is een probleem

Absentie en lesuitval door corona

De volgende vragen gaan over ziekteverzuim van leraren bij u op school en de gevolgen daarvan.

Zijn er in het geval van absentie van leraren op dit moment voldoende of onvoldoende invallers beschikbaar?

	Basis	Middelbaar
Voldoende	32%	34%
Onvoldoende	65%	60%
Weet niet	3%	6%

Is de volgende situatie wel of niet op uw school van toepassing? 'Door de coronacrisis is het moeilijker geworden invallers te vinden.'

	Basis	Middelbaar
Wel van toepassing	73%	39%
Niet van toepassing	22%	43%
Weet niet	5%	18%

Helpt stuurt klassen naar huis

Hoe vaak heeft u tussen begin van dit schooljaar en nu klassen of groepen naar huis moeten sturen door een corona-uitbraak in de klas of op school?

	Basis	Middelbaar
Geen enkele keer	56%	44%
1-5 keer	35%	30%
6-10 keer	7%	10%
Meer dan 10 keer	2%	13%

Is het sinds de uitbraak van het coronavirus in Nederland nodig geweest de school of delen van de school te sluiten vanwege een uitbraak op de school?

	Basis	Middelbaar
Ja, één keer	6%	12%
Ja, meerdere keren	1%	4%
Nee	93%	84%

Medewerkers testen op corona

Testen op corona

De volgende vragen gaan over coronatests bij onderwijspersoneel op uw school.

Waar laat uw school docenten met coronaklachten testen?

	Basis	Middelbaar
Bij de GGD	73%	79%
Bij een commercieel testbureau	2%	1%
Bij zowel de GGD als een commercieel testbureau	22%	16%
Laten we aan de docent zelf over	3%	4%

Hoeveel tijd zit er sinds dit schooljaar bij getest personeel gemiddeld tussen het maken van een testafpraak bij de GGD en het ontvangen van de testuitslag?

	Basis	Middelbaar
Minder dan een dag	5%	8%
1-2 dagen	61%	60%
3-4 dagen	31%	30%
5 dagen of langer	3%	2%

Voorrangsregeling is beetje verbetering

Heeft de voorrangsregeling voor docenten de wachttijd bij de GGD's voor het testen op corona voldoende verbeterd?

	Basis	Middelbaar
Ja	45%	54%
Nee	10%	11%
De wachttijd is verbeterd maar laat nog te wensen over	41%	34%
Weet niet	4%	1%

Discussie over maatregelen

Leiden de genomen maatregelen tegen het coronavirus die op school gelden tot nu toe tot meer discussies met ...
Meerdere antwoorden mogelijk.

	Basis	Middelbaar
Ouders van leerlingen	36%	64%
Uw personeel	47%	52%
Leerlingen	6%	48%

Driekwart signaleert achterstanden

Achterstanden

De volgende vragen gaan over achterstanden die leerlingen op uw school mogelijk opgelopen hebben door corona.

Hebben leerlingen van uw school een merkbare achterstand opgelopen sinds de uitbraak van het coronavirus?

	Basis	Middelbaar
Ja, (vrijwel) alle leerlingen	3%	6%
Ja, een groot deel van de leerlingen	20%	28%
Ja, een klein deel van de leerlingen	51%	47%
Nee, (vrijwel) geen leerlingen	25%	16%
Weet niet	1%	3%

Hoe verwacht u dat deze achterstanden zich de komende tijd zullen ontwikkelen?

	Basis	Middelbaar
Toenemen	27%	45%
Blijven gelijk	30%	31%
Afnemen	31%	20%
Weet niet	12%	4%

Achterstand inhalen?

In hoeverre verwacht u dat de opgelopen achterstanden dit schooljaar weer volledig worden ingehaald?

	Basis	Middelbaar
Ja, (vrijwel) alle leerlingen	3%	6%
Ja, een groot deel van de leerlingen	20%	28%
Ja, een klein deel van de leerlingen	51%	47%
Nee, (vrijwel) geen leerlingen	25%	16%
Weet niet	1%	3%

Welzijn leerlingen achteruit

Welzijn door corona

De volgende vragen gaan over de impact van de coronacrisis op de geestelijke gezondheid van leerlingen op uw school.

In hoeverre heeft de corona-uitbraak in Nederland volgens u invloed op het mentale welzijn van leerlingen?

	Basis	Middelbaar
Veel	9%	33%
Redelijk wat	51%	60%
Weinig	34%	7%
Geen	1%	-
Weet niet	5%	-

Tweederde heeft ventilatie op orde

Ventilatie

Nu stellen we u graag een paar vragen over ventilatie in het schoolgebouw.

In hoeverre is het ventilatiesysteem in uw gebouw(en) gecontroleerd?

	Basis	Middelbaar
Volledig	73%	85%
Gedeeltelijk	11%	12%
Niet	4%	1%
De school heeft geen ventilatiesysteem	11%	2%
Weet niet	1%	-

Scholen moeten, net als alle gebouwen in Nederland, voldoen aan de verzameling normen van het Bouwbesluit.

Voldoet de ventilatie op uw school aan de eisen uit het Bouwbesluit 2012?

	Basis	Middelbaar
Ja	72%	68%
Nee	18%	28%
Weet niet / geen antwoord	10%	4%

Meer uitgaven door corona

Financiën

Het laatste blokje van dit onderzoek gaat over de invloed van de coronacrisis op de financiën van de school.

In hoeverre heeft de corona-uitbraak in Nederland invloed op de financiën van uw school?

	Basis	Middelbaar
Veel	15%	13%
Redelijk wat	49%	57%
Weinig	28%	24%
Helemaal niet	6%	5%
Weet niet	2%	1%

Waar is uw school meer geld aan kwijt als gevolg van de coronacrisis? Meerdere antwoorden mogelijk.

	Basis	Middelbaar
Invallers	67%	59%
Beschermende middelen voor docenten	65%	93%
Afstandsonderwijs	43%	60%

Eigen reserves aangesproken

Hoe vangt u de extra kosten die uw school heeft door de coronacrisis op?
Meerdere antwoorden mogelijk.

	Basis	Middelbaar
Uit eigen reserves	78%	87%
Door te bezuinigen op andere posten	20%	14%
Ouderbijdragen	2%	4%
Door steun te vragen aan de overheid	18%	35%

Basisscholen openhouden

BASISCHOLEN

Onderstaande vragen zijn alleen gesteld aan de schoolleiders in het regulier basisonderwijs.

Vindt u het onder de huidige omstandigheden op uw school verantwoord of onverantwoord om de basisscholen open te houden?

	Regulier basis
Verantwoord	80%
Onverantwoord	12%
Weet niet	8%

Voorlopig denkt het kabinet nog niet aan het sluiten van de scholen. Sommige deskundigen roepen op om scholen twee weken te sluiten om besmettingen onder leerlingen en docenten te doorbreken. Anderen pleiten voor volledige sluiting van de scholen, zoals in het voorjaar.

Als u kijkt naar de huidige situatie op uw school, wat vindt u dat er moet gebeuren met de basisscholen in Nederland?

	Regulier basis
Open blijven	74%
Twee weken sluiten	19%
Voor onbepaalde tijd sluiten	3%
Weet niet	4%

Middelbare school

MIDDELBAAR ONDERWIJS

Onderstaande vragen zijn alleen gesteld aan de schoolleiders in het regulier middelbaar onderwijs.

Vindt u het onder de huidige omstandigheden op uw school verantwoord of onverantwoord om de middelbare scholen open te houden?

	Regulier middelbaar
Verantwoord	71%
Onverantwoord	20%
Weet niet	9%

Voorlopig denkt het kabinet nog niet aan het sluiten van de scholen. Sommige deskundigen roepen op om scholen twee weken te sluiten om besmettingen onder leerlingen en docenten te doorbreken. Anderen pleiten voor volledige sluiting van de scholen, zoals in het voorjaar.

Als u kijkt naar de huidige situatie op uw school, wat vindt u dat er moet gebeuren met de middelbare scholen in Nederland?

	Regulier middelbaar
Open blijven	64%
Twee weken sluiten	29%
Voor onbepaalde tijd sluiten	4%
Weet niet	3%

Speciaal onderwijs

SPECIAAL ONDERWIJS

Onderstaande vragen zijn alleen gesteld aan de schoolleiders in het speciaal onderwijs, zowel basis als middelbaar.

Vindt u het onder de huidige omstandigheden op uw school verantwoord of onverantwoord om de speciale scholen open te houden?

	Speciaal
Verantwoord	77%
Onverantwoord	13%
Weet niet	10%

Voorlopig denkt het kabinet nog niet aan het sluiten van de scholen. Sommige deskundigen roepen op om scholen twee weken te sluiten om besmettingen onder leerlingen en docenten te doorbreken. Anderen pleiten voor volledige sluiting van de scholen, zoals in het voorjaar.

Als u kijkt naar de huidige situatie op uw school, wat vindt u dat er moet gebeuren met de speciale scholen in Nederland?

	Speciaal
Open blijven	64%
Twee weken sluiten	22%
Voor onbepaalde tijd sluiten	5%
Weet niet	9%

EenVandaag Opiniepanel

Over dit onderzoek

Onderzoek onder schoolleiders

Het onderzoek onder schoolleiders is onderdeel van een groter project over problemen op scholen in coronatijd. Dit document bevat de uitslagen van de schoolleiders die de vragenlijst invulden.

EenVandaag schreef 8215 schoolleiders van basis- en middelbare scholen in Nederland aan. Aan deze rondvraag deden in totaal 537 schoolleiders mee, 427 uit het basisonderwijs en 110 uit het voortgezet onderwijs.

Het is uitgevoerd tussen 26 oktober en 4 november 2020.

Het onderzoek is uitgevoerd door de redactie van het EenVandaag Opiniepanel.

Onderzoek onder leraren

EenVandaag voerde ook een tweede onderzoek uit onder 27282 leden van het EenVandaag Opiniepanel, waaronder ruim 700 leraren en ruim 2300 ouders met schoolgaande kinderen, zowel op de basis- als op de middelbare school.

Van dit onderzoek is een aparte rapportage gemaakt.

De uitslagen van beide onderzoeken zijn gecombineerd in de uitzending en in de samenvatting in deze rapportage.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker Petra Klapwijk:
petra.klapwijk@eenvandaag.nl

